

Pogledi na preteklost hodijo po ostrem britvičnem rezilu

SNG Nova Gorica Drama *V iskanju izgubljenega jezika* izpod peresa Gorana Vojnoviča je nastala v okviru približevanja Evropski prestolnici kulture 2025. Največ se ukvarja s kritiko jugoslovanskega sistema, manj se sooča s fašizmom

Marj Čuk

TRST *V iskanju izgubljenega jezika* izpod peresa Gorana Vojnoviča je problemska gledališka predstava, nastala in uprizorjena v okviru približevanja Evropski prestolnici kulture 2025 Nova Gorica – Gorica, ampak z izhodiščem v mednarodnem projektu Mittelifesta *Nezmožni umreti/Inabili alla morte*.

Ta projekt šteje tri predstave, ki naj bi pripovedovale zgodbe prebivalstva ob meji v specifičnih in »za to regijo ključnih obdobjih nedavne zgodovine« (citat je iz gledališkega lista). *V iskanju izgubljenega časa* je druga v projektu in je v produkciji **SNG Nova Gorica**. Najbrž so se zaradi navedenega premiere udeležili številni gostje iz Furlanije – Julijske krajine in uprizoritev jim gre na roko, saj je veliko dialogov v italijanščini, v oporo za boljše razumevanje pa so tudi nadnapisi. Toliko o tem.

Prostor ob slovensko-italijanski meji je od nekdaj občutljivo področje, ki se, predvsem na italijanski strani, stežka celostno sooča s polpreteklo zgodovino, na kar kaže tudi zadnji primer goriškega občinskega sveta, ki se je zoperstavil odvzemu naslova častnega meščana Benitu Mussoliniju, rablju Slovencev, ki jih je želel iztrebiti.

Uprizoritev na novogoriškem odru je glede fašizma (vsaj za Primorce) problematična, ker se zaključí s trditvijo, da ni fašizma in tudi antifašizma ne, kar naj bi bila celo ena izmed poti do sprave! Jasno, to naj bi se dogajalo v nekakšnem imaginarnem svetu, a tudi v našem, kjer naj bi pojem nacije izginil, ker nacija pomeni stagnacijo. Provokacija in priseganje na liberalni globalizem?

O spominu in spominih

Vsebina predstave vseskozi hodi po ostrem britvičnem rezilu,

izziva zgodovinsko vednost in izkušnje ter konec koncev relativizira pojavnost fašizma in komunizma, okupatorsko ihto in partizanski boj proti njej. V prvi vrsti pa gre za pripoved o spominu in spominih, vsak da ima pravico do svojega spomina in do lastnega pogleda na preteklost. Vse kaže, da je edina obramba, ki jo človek premore proti temu kaosu in križanju ideologij, diktatur, celo odločitev za en ali drug (celo narodnostni) breg – molk. Molk, ki ga v epilogu uprizoritve trpeče izraža Giuseppe Materazzi alias Marjan Ramovš, osrednji lik inscenacije, ki v upodobitvi Radoša Bolčine vnaša na oder sintezo nekega prostora in časa, v igralčevi zamisli pa tudi brezizhodnost, celo poraz vsega doživljenega (izdajstvo?) in prehojenega na tem ozkem zemeljskem pasu.

Giuseppe Materazzi je fašist, ki pozabi na svoj jezik, slovenščino, na svoj rod, in postane klavec lastnih sonarodnjakov. V resnici je to Marjan Ramovš iz Lokve. Vendar zakaj se odloči za beg, za prestop v fašizem? Zaradi razmer v družini, ker ga oče tepe, ker je oče tiran, beg nekam je upor, kot se z begom od doma reši tudi Marjanov brat Stane (Aleš Valič), ki pa izbere partizane. Marjan se svojega jezika spet zave in ga začne govoriti zaradi posledice kapi, ki mu prebudi mladost, slovenščino, spomin. Srečanje med bratoma v lokavski rojstni hiši je *happy end* sprave.

Konec koncev vsi protagonisti Vojnovičeve drame nekam bežijo, da bi se rešili: Stanetova sin in hči, žena k ljubimcu, Anna Vieri oziroma Ivana Župančič iz jezika v jezik, iz narodnosti v drugo narodnost, da si reši existenco, komisar Franc Žnidaršič je obremenjen z očetovim belongardizmom, celo Mar-

janov sin Roberto se začneja odmikati od fašizma, ko spozna jugoslovansko gostoljubnost. Skratka, vsi so determinirani z osebnimi (družinskimi) travmami, ki pogojujejo njihove politične in življenjske izbire, kar naj bi opravičevalo tudi vprašljive odločitve. Res pa je tudi, da se drama *V iskanju izgubljenega jezika* veliko in največ ukvarja s kritiko jugoslovanskega sistema (igra je postavljena v leto 1963 oziroma 1964), manj se sooča s črnim zlom fašizmom in njegovim neizprosnim preganjanjem Slovencev. Tudi danes. Ta stran ostaja zakrita.

Markantna lika ločenih bratov

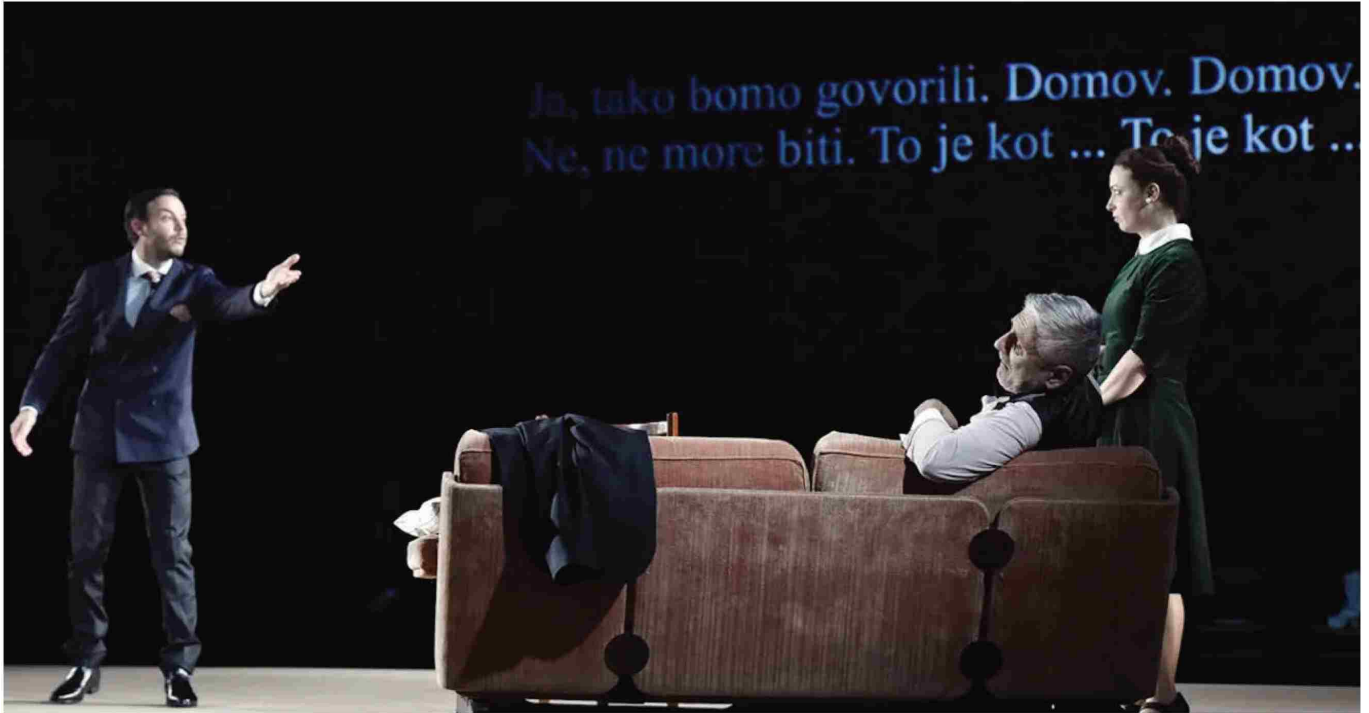
Režijsko delo Janusza Kice ni bilo lahko, saj kopica besedilnih žanrov (tragedija, komedija, groteska, farsa, drama) ves čas prepleta globokomiselnega ugotovitve in naivne deklaracije, časovna obdobja, spomin, realnost in imaginacijo.

Zdi se, da se je režiserjeva misel osredotočila na izpovedovanje čim bolj jasnega kaosa, zmešnjave idej in opredelitev, kar je vsekakor dosežek, postavljen na odprto veliko sceno brez zapornic in ločevalnih elementov (scenografinja Karin Fritz). V mnogočem gre za drzno in umetniško dovršeno predelavo Pirandellovih *Šest oseb išče avtorja*.

Na tem mestu bi veljalo sedaj odmeriti prostor igralskim kreacijam, ki so vse v sozvočju z že opisanim, tako da z lahkoto razbiramo njihove avtohtone prispевke, mimo poudarka ali vsaj omembe deleža Radoša Bolčine in Aleša Valiča pa ni mogoče, saj sta ustvarila markantna lika ločenih bratov. Ob Urški Taufer, Francescu Borchiju, Vesni Pernarčič, Maticu Valiču pa bi izpostavil še prepričljivo ustvarjalno delo Lare Fortuna in Gorazda Jakominija, ki je v zad-

njem času podal kar nekaj opaznih vlog.

Uprizoritev na novogoriškem odru je glede fašizma (vsaj za Primorce) problematična

V iskanju izgubljenega jezika Predstava v režiji Janusza Kice je v prvi vrsti pripoved o spominu in spominih PETER UHAN/SNG

Liki na odru Determinirani so z osebnimi travmami PETER UHAN/SNG